

اعتیاد به تکنولوژی و رسانه؛ بررسی میزان شیوع اعتیاد به تلفن همراه در دانش‌آموزان دبیرستانی و رابطه آن با عملکرد تحصیلی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۵/۱۷

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۶/۰۶

کد مقاله: ۴۸۸۹۶

حافظ صفری^{۱*}

چکیده

تلفن همراه از تحولات عمده ارتباطی است که همواره در قرن بیست و یکم مورد بحث بوده است. جذابیت‌ها و امکانات گسترده آن باعث شده که بسیاری از افراد جامعه به این ابزار وابسته و معتاد شوند و مفهومی به نام اعتیاد به گوشی هوشمند به وجود آید. دانش‌آموزان نیز از کاربران گوشی‌های هوشمند هستند. هدف پژوهش حاضر بررسی میزان شیوع اعتیاد به تلفن همراه در دانش‌آموزان دبیرستانی کلان‌شهر تهران در سال ۱۴۰۲ و بررسی رابطه آن با عملکرد تحصیلی بوده است. این پژوهش از نوع توصیفی-مقطعی است و جامعه آماری آن شامل تمام دانش‌آموزان دبیرستانی پسر مدارس دولتی و شهری شهر تهران در سال ۱۴۰۲ بوده است. طی این پژوهش، ۴۲۳ دانش‌آموز دبیرستانی در یک بازه زمانی ۲ ماهه مورد مشاهده و بررسی قرار گرفتند. در این مطالعه از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای تصادفی استفاده شده ابزار پژوهشی، پرسشنامه محقق ساخته سنجش اعتیاد به گوشی همراه بوده است. جهت تجزیه و تحلیل داده‌ها از روش‌های آمار توصیفی و آزمون‌های کای اسکور و ضریب همبستگی کرامر وی استفاده و داده‌ها توسط نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ تجزیه و تحلیل شده است. مقادیر p برابر یا کمتر از $0/05$ به لحاظ آماری معنی‌دار در نظر گرفته شده است. شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند در دانش‌آموزان پسر دبیرستانی برابر $26/95$ درصد بود. بین معدل تحصیلی دانش‌آموزان و میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند یک رابطه معنی‌دار قوی وجود داشت. اعتیاد به گوشی هوشمند در دانش‌آموزان با معدل تحصیلی پایین‌تر بیشتر بود. اعتیاد به گوشی هوشمند در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شایع است. پیشنهاد می‌گردد مسئولان آموزش پرورش، مدارس و همچنین خانواده‌های دانش‌آموزان جهت پیشگیری و کنترل این موضوع، با استفاده از آموزش و سایر روش‌های موثر، اقدامات لازم را انجام دهند.

واژگان کلیدی: تلفن همراه، گوشی هوشمند، اعتیاد به گوشی هوشمند، اعتیاد، دانش‌آموز، عملکرد تحصیلی

۱- دکترای تخصصی روانشناسی بالینی، تهران، ایران

ارتباطات به دلیل پیشرفت های تکنولوژیکی^۱، زندگی روزمره ما انسانها را تغییر داده است. اینترنت و گوشی همراه^۲ دو تحول عمده ارتباطی^۳ هستند که همواره در قرن بیست و یکم مورد بحث و بررسی بوده اند. از دهه ۱۹۹۰، محبوبیت تلفن همراه افزایش یافته است و امروزه، هفت میلیارد اتصال تلفن همراه در سراسر جهان وجود دارد (توون، ۲۰۱۱).

گوشی هوشمند وسیله ای است که می تواند در زمانی که ما در حال حرکت هستیم، از طریق یک لینک رادیویی^۴ تماس برقرار کرده و تماسها را دریافت کند. این امر با اتصال گوشی هوشمند به شبکه^۵ تلفن همراه ارائه شده توسط اپراتورهای^۶ تلفن همراه انجام می گیرد. امروزه مانند سایر گروههای سنی، در میان نوجوانان^۷ نیز، مالکیت تلفن همراه رایج شده است، زیرا کارکردهای اصلی این وسیله همچون تماس و پیامک^۸ در جامعه بسیار گسترش یافته و جدیداً شامل برنامه ها^۹، نرم افزارها^{۱۰} و امکاناتی می شود که می تواند کاربران را به وسیله اینترنت^{۱۱} به همه اشکال پلتفرم های^{۱۲} رسانه های اجتماعی^{۱۳} متصل کند (اولوفینی، ۲۰۱۲). در عصر دیجیتال^{۱۴}، تلفن های همراه قابلیت دانلود^{۱۵}، آپلود^{۱۶}، انجام پیام های فوری و تبادل یا انتقال محتوای چند رسانه ای را در کوتاه ترین زمان ممکن دارند. با تمام این انتخاب های نامحدود و آنی، تلفن های همراه به یک جاذبه غیرقابل انکار برای اعضای جامعه تبدیل شده اند. به ویژه برای نوجوانانی که ساعت های طولانی از وقت خود را صرف کار با تلفن همراه خود می کنند (دیوید و همکاران، ۲۰۱۵). نوجوانان تمایل دارند ساعتها در اینترنت گشت و گذار کنند و از طریق رسانه های اجتماعی مانند یوتیوب^{۱۷}، فیس بوک^{۱۸} و توییتر^{۱۹} با افراد دیگر و مخصوصاً دوستان خود در تماس باشند. این موضوع می تواند بسیار نگران کننده باشد، زیرا می تواند بر عملکرد تحصیلی^{۲۰} آنها در مدرسه تأثیر بگذارد (پترسون، ۲۰۰۹). به طور خاص در این رابطه، کاهش تعامل خانوادگی^{۲۱} آنها حتی زمانی که خانواده ها با هم در مکان های عمومی بیرون هستند کاملاً مشاهده می شود. زیرا هر یک از اعضای خانواده معمولاً سر در گوشی خود دارند و به گوشی هوشمند خود چسبیده اند.

یک نظرسنجی که در سال ۲۰۱۷ انجام شده است، آمار نگران کننده ای درباره اعتیاد به رسانه های اجتماعی را نشان داده است. با توجه به مقاله ای که توسط مجله مطالعات جوانان^{۲۲} منتشر شده است، از هر پنج نوجوان یک نفر تقریباً همیشه بعد از بیدار شدن از خواب بلافاصله وارد شبکه های اجتماعی می شود. بیداری مداوم در طول شب به علت استفاده از گوشی هوشمند نیز ممکن است در نهایت منجر به عملکرد تحصیلی ضعیف در مدرسه شود (پاور، تایلور و هورتون، ۲۰۱۷). اگر فردی درگیر کم خوابی^{۲۳} باشد، عملکرد مغزی و تحصیلی او تحت تأثیر قرار خواهد گرفت. زیرا خواب کمتر باعث کاهش بهره وری^{۲۴} ذهن و مغز و همچنین کاهش توجه می شود. سایر مطالعات معاصر نیز اظهار داشته اند که میزان زمان صرف شده در رسانه های اجتماعی به طور مداوم در حال افزایش است. از نظر آماری مشخص شده است که نوجوانان ممکن است تا ۹ ساعت در روز را در شبکه های اجتماعی بگذرانند که این هم در اکثریت موارد توسط یک دستگاه تلفن همراه پشتیبانی می شود (سئونگ، ۲۰۱۸).

اعتقاد روانشناسان و جامعه شناسان بر این است که هر چه دانش آموز بیشتر به تلفن همراه خود مشغول باشد، به سایر جنبه های مهم زندگی خود بی توجهی بیشتری دارد. طبق یک تعریف، استفاده چهار ساعته یا بیشتر از تلفن همراه در طول یک شبانه روز را می توان به عنوان اعتیاد به گوشی هوشمند در نظر گرفت، اگرچه طبق تعریفی دیگر نیز گذراندن هفت ساعت به عنوان اعتیاد طبقه بندی می شود (کاستل و همکاران، ۲۰۰۹). نوجوانانی که در همه جا گوشی به دست هستند، این روزها منظره رایجی است. اعتیاد به جوانان و نوجوانان به گوشی هوشمند طبیعی است، چرا که گوشی های هوشمند نوین علی رغم مواردی که در بالا ذکر گردید، شامل برنامه هایی می شود که ضبط ویدئو، گوش دادن به موسیقی، دانلود فیلم، بازی کردن و ... را در همه جا امکان پذیر می کند (پلانت، ۲۰۰۱).

- 1 Technological
- 2 Cellphone
- 3 Communicational
- 4 Radio link
- 5 Network
- 6 Operators
- 7 Youth
- 8 Short message service(SMS)
- 9 Programs
- 10 Softwares
- 11 Internet
- 12 Platforms
- 13 Social media
- 14 Digital age
- 15 Download
- 16 Upload
- 17 Youtube
- 18 Facebook
- 19 Twitter
- 20 Academic performance
- 21 Family interaction
- 22 Journal of Youth Studies
- 23 Lack of sleep
- 24 Efficiency

گوشی هوشمند حتی می تواند زندگی دانش آموز را از نظر انجام فعالیت های روزمره، حفظ روابط با همسالان و رفاه شخصی آنها تغییر دهد. کومیکو^۱ و داوونز^۲ (۲۰۰۳) تحقیقی در مورد اعتیاد به تلفن همراه بر روی دانش آموزان در ایالات متحده انجام داده و دریافته اند که دانش آموزانی به استفاده از گوشی هوشمند در طول شب معتاد هستند، دارای اختلالاتی در زندگی خود همچون بدخواهی و ضعف عملکرد تحصیلی هستند (کومیکو و داوونز، ۲۰۰۳).

به گفته رایس^۳، هاگن^۴ و زمان زاده^۵ (۲۰۱۸)، اکنون اعتیاد به استفاده از گوشی هوشمند به یک معضل مهم و نوظهور بهداشت عمومی^۶ تبدیل شده است. این معضل خطرناکی را ایجاد می کند که با استفاده افراطی و رفتارهای اعتیادآور مرتبط است و ممکن است عواقب بسیار طولانی مدتی داشته باشند. از این رو، این نگرانی به ویژه در مورد نوجوانان بسیار بیشتر است (رایس، هاگن و زمان زاده، ۲۰۱۸).

امروزه ممکن است کاربران آنقدر جذب گوشی هوشمند خود شوند که حتی در حین راه رفتن یا رانندگی نیز به گوشی نگاه کنند و دچار سقوط، زمین خوردن و حتی برخورد با وسایل نقلیه در حال حرکت و تصادف شوند. تحقیقی که توسط ای بی سی نیوز^۷ در ایالات متحده انجام شده نشان داده است که سالانه بیش از ۱۰۰۰ نفر هنگام پیاده روی همزمان با استفاده از گوشی هوشمند مجروح می شوند و این رقم هر سال نیز رو به افزایش است (دولی، ۲۰۱۵). حوادثی مانند سقوط در چاله، تصادف و سقوط از پله برقی نمونه هایی از عواقب اعتیاد به گوشی هوشمند است. در یک موضوع حتی جدی تر، رانندگان جوانی که در حال رانندگی یا موتورسیکلت و یا نوجوانان و دانش آموزانی که در حال دوچرخه سواری هستند، معمولاً در حال استفاده از گوشی هوشمند با یک دست رانندگی می کنند، در حالی که دست دیگر آنها تلفن همراه آنها را کنترل می کند. این عمل بسیار خطرناک است و باعث تصادفات مرگبار شود و علاوه بر جان خود فرد، جان دیگر افراد جامعه را نیز تهدید کند، زیرا استفاده از تلفن همراه می تواند توجه فرد را از جاده و وسیله نقلیه منحرف کند. همچنین استفاده مکرر از گوشی هوشمند می تواند تعامل چهره به چهره^۸، گذراندن زمان با اعضای خانواده و بسیاری موارد دیگر را محدود کند (درونیان، ۲۰۱۷).

باید گامهای مهمی برداشته شود تا از اعتیاد به گوشی هوشمند در سنین پایین و از کودکی تا نوجوانی جلوگیری شود. سوء استفاده و اعتیاد به گوشی هوشمند می تواند در بلندمدت تأثیرات دائمی و مخربی را بر سیستم مغزی آنها داشته باشد. تقریباً تمامی کارشناسان به شدت موافق هستند که دانش آموزان باید نوعی امنیت در هنگام استفاده از گوشی هوشمند را داشته باشند. خطر قرار گرفتن بالقوه در معرض وب سایت های ممنوعه^۹ یا حتی قلدری^{۱۰} می تواند بر سلامت روان^{۱۱}، طرز تفکر کودک و حتی عملکرد تحصیلی او تأثیر بگذارد (هاوی و ساماها، ۲۰۱۷).

سوبا^{۱۲} و همکاران (۲۰۱۳) نشان داد که یک سوم دانش آموزان استفاده کننده از گوشی هوشمند مکرراً تلفن خود را به دلیل اضطراب زنگ^{۱۳} یا زنگ فانتوم^{۱۴} که نشان دهنده اعتیاد به گوشی هوشمند است، چک می کنند. بنابراین این امر بر تمرکز و به طبع بر عملکرد تحصیلی آنها تأثیر می گذارد. مشاهدات میدانی در دبیرستانها نشان داده است که بیشتر دانش آموزان از تلفن های خود برای استفاده از رسانه های اجتماعی مانند فیس بوک، اینستاگرام، توئیتر و پیام رسانی های فوری محبوب مانند واتس اپ^{۱۵} استفاده می کنند. این موضوع نیز می تواند بر خودپنداره و اعتماد به نفس آنها تأثیرگذار باشد (سوبا و همکاران، ۲۰۱۳).

یک مطالعه نشان داده است که نوجوانان بین ۱۵ تا ۱۹ سال اعتراف کردند که به تلفن همراه خود وابسته هستند و از این وابستگی رنج می برند. فناوری گوشی هوشمند توسط دانش آموزان بیش از حد مورد استفاده قرار گرفته است. در این راستا، کنترل استفاده از گوشی هوشمند در میان دانش آموزان برای جلوگیری از اعتیاد آنها به این وسیله بسیار مهم و ضروری است (مارکز و همکاران، ۲۰۰۴). با توجه به مطالب بالا و مشکلات و عوارض بیان شده درباره اعتیاد به گوشی هوشمند و همچنین نبود مطالعات پژوهشی درباره بررسی میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند در دانش آموزان کشور، انجام پژوهش در این زمینه مهم و ضروری به نظر می رسد. هدف پژوهش حاضر بررسی میزان شیوع اعتیاد به تلفن همراه در دانش آموزان دبیرستانی کلان شهر تهران در سال ۱۴۰۱ و رابطه آن با عملکرد تحصیلی بوده است.

- 1 Kumiko
- 2 Downes
- 3 Rice
- 4 Hagen
- 5 Zamanzadeh
- 6 Public health
- 7 ABC News
- 8 Face to face interaction
- 9 Prohibited websites
- 10 bullying
- 11 Mental health
- 12 Subba
- 13 Ringxiety
- 14 phantom ring
- 15 WhatsApp

۲- روش

این پژوهش از نوع توصیفی- مقطعی^۱ است که در پاییز و زمستان ۱۴۰۱ در کلان شهر تهران انجام شده است. جامعه آماری این پژوهش شامل تمام دانش آموزان دبیرستانی پسر مدارس دولتی و شهری شهر تهران در سال ۱۴۰۱ بوده است. طی این پژوهش، ۴۲۳ دانش آموز دبیرستانی در یک بازه زمانی ۲ ماهه مورد مشاهده و بررسی قرار گرفتند. در این پژوهش از روش نمونه گیری طبقه ای تصادفی استفاده شد. بدین منظور با استفاده از جدول اعداد تصادفی و با توجه تعداد مدارس و جمعیت دانش آموزان، تعداد ۳ منطقه از تهران انتخاب و سپس از هر منطقه، تعداد ۳ مدرسه پسرانه به صورت تصادفی انتخاب و پس از هماهنگی های لازم، در هر یک از این مدارس نیز با توجه به جدول اعداد تصادفی و لیست دانش آموزان، از هر کلاس ۵ دانش آموز انتخاب شدند. سپس پرسشنامه محقق ساخته جهت تکمیل به دانش آموزان داده می شد.

ابزار پژوهشی در این مطالعه، پرسشنامه محقق ساخته سنجش اعتیاد به گوشی همراه بوده است. این پرسش نامه پس از بررسی نظرات ۲ نفر دارای مدرک دکتری تخصصی روانشناسی بالینی، ۲ نفر دارای مدرک دکتری در رشته جامعه شناسی، ۲ نفر دارای مدرک دکتری تخصصی و صاحب نظر در حوزه رسانه و ارتباطات و ۳ نفر فرهنگی با سابقه و با تجربه با بیش از ۲۵ سال خدمت در کسوت معلمی تهیه و دارای دو قسمت بود. قسمت اول پرسشنامه مربوط به مشخصات دموگرافیک دانش آموزان شامل، سن، پایه تحصیلی، معدل و وضعیت اجتماعی اقتصادی بوده و قسمت دوم پرسشنامه شامل ۲۰ جمله در باره میزان، نحوه و رفتارهای مرتبط و پیامدهای استفاده از گوشی هوشمند است که آزمودنی باید بر روی یک مقیاس لیکرت^۲ از به ندرت (۰) تا همیشه (۵) آنها را شماره گذاری کند. نمرات بین ۰ تا ۳۰ به عنوان عدم اعتیاد به اینترنت و کاربر معمولی، نمره ۳۱ تا ۴۹ اعتیاد به اینترنت خفیف، نمره ۵۰ تا ۷۹ اعتیاد به اینترنت متوسط و نمره ۸۰ و بالاتر از آن به عنوان نمره برش اعتیاد شدید به اینترنت در نظر گرفته می شود. روایی و پایایی این پرسشنامه مورد بررسی قرار گرفته است. روایی محتوایی^۳ پرسشنامه با استفاده نظر صاحب نظران فوق تایید شده و پایایی^۴ پرسشنامه نیز با استفاده از ضریب آلفای کرونباخ^۵ محاسبه و برابر ۰/۸۶ بود که نشان می دهد این پرسشنامه پایایی مناسبی دارد.

معیارهای ورود^۶ به پژوهش عبارت بود از تحصیل در مقطع متوسطه دوم (دبیرستان) و داشتن گوشی موبایل هوشمند و معیار خروج^۷ هم تکمیل ناقص پرسشنامه تحویلی و یا انصراف از پژوهش در میانه فرایند پژوهش بود. فقط پژوهشگران به داده های خام پژوهش و پرسشنامه ها دسترسی داشته و صرفا نتایج کلی تحقیق در مقالات استخراجی گزارش شده است. همراه پرسشنامه پژوهش، یک رضایت نامه کتبی نیز به دانش آموزان شرکت کننده داده شده و رضایت کتبی شرکت کنندگان در پژوهش اخذ شده است. جهت تجزیه و تحلیل داده ها از روشهای آمار توصیفی^۸ و همچنین آزمون های کای اسکوئر^۹ و ضریب همبستگی کرامر وی^{۱۰} استفاده شده و داده ها توسط نرم افزار SPSS نسخه ۲۲ تجزیه و تحلیل شده است. مقادیر p برابر یا کمتر از ۰/۰۵ به لحاظ آماری معنی دار در نظر گرفته شده اند ($p \leq 0/05$).

۳- یافته ها

از ۴۲۳ دانش آموز شرکت کننده در مطالعه، ۱۳۹ نفر (۳۲/۸۶ درصد) پایه اول دبیرستان، ۱۳۷ نفر (۳۲/۳۸ درصد) پایه دوم دبیرستان و ۱۴۷ نفر (۳۴/۷۵ درصد) پایه سوم دبیرستان بودند. از این تعداد، ۵۵ نفر (۱۳/۰۰ درصد) در طیف معدل ۲۰-۱۸، ۱۳۹ نفر (۳۲/۸۶ درصد) در طیف معدل ۱۷/۹۹-۱۶، ۹۱ نفر (۲۱/۵۱ درصد) در طیف معدل ۱۵/۹۹-۱۴، ۷۲ نفر (۱۷/۰۲ درصد) در طیف معدل ۱۳/۹۹-۱۲ و ۶۶ نفر (۱۵/۶۰ درصد) نیز در طیف معدل ۱۱/۹۹-۱۰ بودند. از لحاظ وضعیت اجتماعی اقتصادی دانش آموزان، ۲۰۶ نفر (۴۸/۶۹ درصد) در وضعیت اجتماعی-اقتصادی خیلی پایین، ۹۸ نفر (۲۳/۱۶ درصد) در وضعیت اجتماعی اقتصادی پایین، ۵۳ نفر (۱۲/۵۲ درصد) در وضعیت اجتماعی-اقتصادی متوسط، ۴۰ نفر (۰۹/۴۵ درصد) در وضعیت اجتماعی-اقتصادی بالا و ۲۶ نفر (۰۶/۱۴ درصد) در وضعیت اجتماعی-اقتصادی خیلی بالا قرار داشتند.

در مورد وضعیت استفاده دانش آموزان دبیرستانی از گوشی هوشمند، ۱۱۴ دانش آموز (۲۶/۹۵ درصد) معتاد به گوشی هوشمند و ۳۰۹ دانش آموز (۷۳/۰۴ درصد) کاربر عادی بودند. این آمار نشان می دهد که بیش از یک چهارم از دانش آموزان مورد بررسی معتاد به گوشی هوشمند بودند که این یک آمار قابل توجه است.

1 Cross-sectional descriptive research
2 Likert scale
3 Content validity
4 Reliability
5 Cronbach's alpha coefficients
6 Entry criteria
7 Exit criteria
8 Descriptive statistics
9 Chi-square test
10 Kramer v correlation coefficient

رابطه متغیرهای دموگرافیک و میزان استفاده از اینترنت نیز مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت، پس از اجرای آزمون مجذور کای، نتایج نشان داد که میزان اعتیاد به گوشی هوشمند در پایه های مختلف تحصیلی مقطع دبیرستان تفاوت معنی داری ندارد (معنی داری=0/۳۵). بین پایه تحصیلی دانش آموزان و اعتیاد به گوشی هوشمند رابطه معنی داری وجود نداشت. میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند در پایه تحصیلی اول دبیرستان برابر ۲۳/۰۲ درصد، در پایه تحصیلی دوم دبیرستان برابر ۲۷/۰۰ درصد و در پایه تحصیلی سوم دبیرستان برابر ۳۰/۶۱ درصد بود.

بین معدل دانش آموزان دبیرستانی مورد بررسی و میزان اعتیاد به گوشی هوشمند، یک رابطه معنی دار وجود داشت. میزان اعتیاد به اینترنت در دانش آموزان با معدل ۱۸-۲۰ برابر ۲۰/۰۰ درصد، در دانش آموزان با معدل ۱۷/۹۹-۱۶ برابر ۱۷/۲۶ درصد، در دانش آموزان با معدل ۱۴-۱۵/۹۹ برابر ۲۵/۲۷ درصد، در دانش آموزان با معدل ۱۲-۱۳/۹۹ برابر ۳۷/۵۰ درصد و در دانش آموزان با معدل ۱۰-۱۱/۹۹ برابر ۴۳/۹۳ درصد بود. نتایج تحلیل های آماری نشان می دهد که تفاوت گروههای معدلی در میزان استفاده از گوشی هوشمند از لحاظ آماری معنی دار است (معنی داری=۰/۰۰۰۲) و ضریب همبستگی کرامر وی (۰/۲۲) نشان می دهد که رابطه بین وضعیت تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی و اعتیاد به گوشی هوشمند یک رابطه قوی است. بیشترین میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند بر اساس طیف های معدلی دانش آموزان به ترتیب در طیف معدلی ۱۰-۱۱/۹۹، ۱۳/۹۹-۱۲/۹۹، ۱۴-۱۵/۹۹، ۱۶-۲۰-۱۸ و ۱۶-۱۷/۹۹ بود. این نشان می دهد که به طور کلی در دانش آموزان معدل های پایین تر میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند بیشتر است. این موضوع وجود یک رابطه معکوس بین معدل دانش آموزان که مهمترین شاخص در دسترس وضعیت تحصیلی دانش آموزان است و میزان اعتیاد به گوشی هوشمند را نشان می دهد.

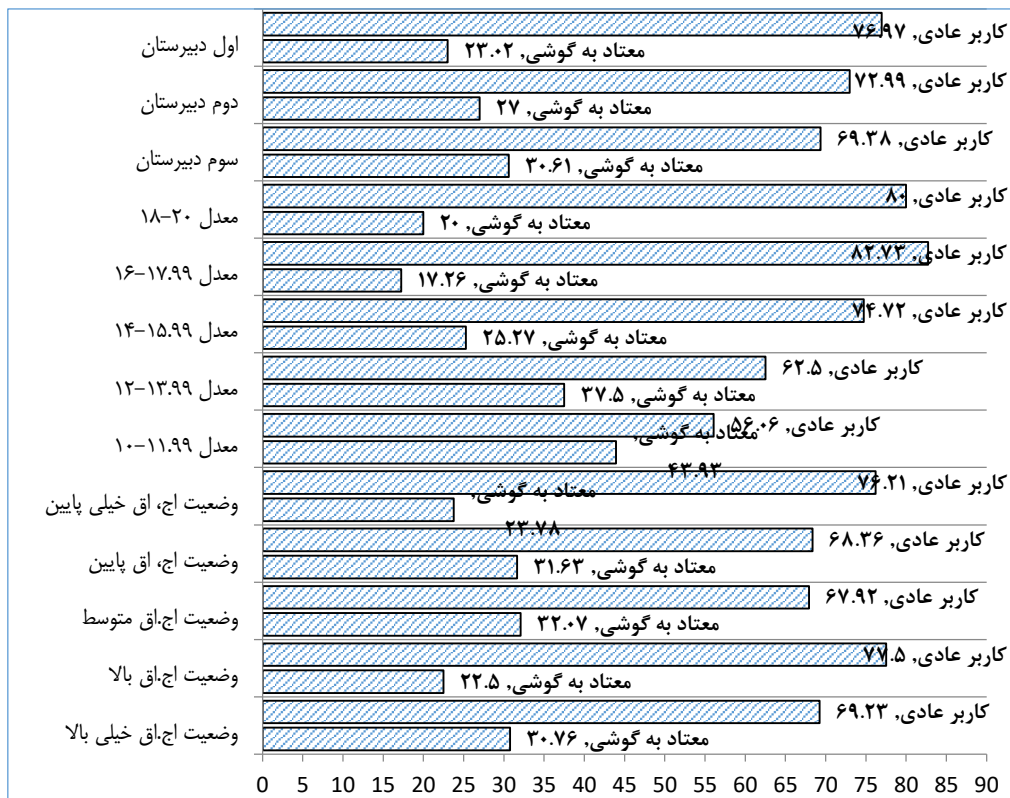
بین وضعیت اجتماعی-اقتصادی دانش آموزان و میزان اعتیاد به گوشی هوشمند یک معنی دار یافت نشد. میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند در دانش آموزان با وضعیت اجتماعی-اقتصادی خیلی پایین برابر ۲۳/۷۸ درصد، در دانش آموزان با وضعیت اجتماعی-اقتصادی پایین ۳۱/۶۳ درصد، در دانش آموزان با وضعیت اجتماعی اقتصادی متوسط برابر ۳۲/۰۷ درصد، در دانش آموزان با وضعیت اجتماعی اقتصادی بالا برابر ۲۲/۵۰ درصد و در دانش آموزان با وضعیت اجتماعی اقتصادی خیلی بالا برابر ۳۰/۷۶ درصد بود. نتایج آزمون مجذور کای نشان می دهد که رابطه بین وضعیت اجتماعی-اقتصادی و اعتیاد به گوشی هوشمند یک رابطه به لحاظ آماری معنی دار (معنی داری=۰/۴۸) یافت نشد.

میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند در دانش آموزان دبیرستانی بر اساس متغیرهای دموگرافیک و نتایج آزمون کای اسکوئر و همچنین ضریب همبستگی کرامر-وی به تفصیل در جدول شماره ۱ آمده است.

جدول شماره ۱- میزان اعتیاد به اینترنت در شرکت کنندگان بر اساس متغیرهای دموگرافیک و نتایج تحلیل های آماری

کرامر V	درجه آزادی	مجذور کای	معنی داری	کاربر عادی		معتاد به گوشی		تعداد نمونه		متغیرهای پژوهش	
				تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد	تعداد	درصد
۰/۰۷	۲	۲/۰۹	۰/۳۵	۷۶/۹۷	۱۰۷	۲۳/۰۲	۳۲	۳۲/۸۶	۱۳۹	اول	پایه تحصیلی
				۷۲/۹۹	۱۰۰	۲۷/۰۰	۳۷	۳۲/۳۸	۱۳۷	دوم	
				۶۹/۳۸	۱۰۲	۳۰/۶۱	۴۵	۳۴/۷۵	۱۴۷	سوم	
۰/۲۲	۴	۲۱/۸۵	۰/۰۰۰۲	۸۰/۰۰	۴۴	۲۰/۰۰	۱۱	۱۳/۰۰	۵۵	۱۸-۲۰	معدل
				۸۲/۷۳	۱۱۵	۱۷/۲۶	۲۴	۳۲/۸۶	۱۳۹	۱۶-۱۷/۹۹	
				۷۴/۷۲	۶۸	۲۵/۲۷	۳۳	۲۱/۵۱	۹۱	۱۴-۱۵/۹۹	
				۶۲/۵۰	۴۵	۳۷/۵۰	۲۷	۱۷/۰۲	۷۲	۱۲-۱۳/۹۹	
۰/۰۹	۴	۳/۴۴	۰/۴۸	۵۶/۰۶	۳۷	۴۳/۹۳	۲۹	۱۵/۶۰	۶۶	۱۰-۱۱/۹۹	وضعیت اجتماعی اقتصادی
				۷۶/۲۱	۱۵۷	۲۳/۷۸	۴۹	۴۸/۶۹	۲۰۶	خیلی پایین	
				۶۸/۳۶	۶۷	۳۱/۶۳	۳۱	۲۳/۱۶	۹۸	پایین	
				۶۷/۹۲	۳۶	۳۲/۰۷	۱۷	۱۲/۵۲	۵۳	متوسط	
				۷۷/۵۰	۳۱	۲۲/۵۰	۹	۰۹/۴۵	۴۰	بالا	
۶۹/۲۳	۱۸	۳۰/۷۶	۸	۰۶/۱۴	۲۶	خیلی بالا					
				۷۳/۰۴	۳۰۹	۲۶/۹۵	۱۱۴	۱۰۰	۴۲۳	مجموع	

جهت درک بهتر میزان شیوع به اینترنت، میزان شیوع اعتیاد به اینترنت بر اساس تک تک متغیرهای پژوهش در نمودار شماره ۲ نشان داده شده است.

شکل ۱- میزان شیوع اعتیاد به اینترنت بر اساس تک تک متغیرهای پژوهش

۴- بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش نشان داد که اعتیاد به گوشی هوشمند در بین دانش‌آموزان دبیرستانی شایع است و این موضوع یک رابطه معنی دار قوی با وضعیت تحصیلی آنها دارد. اعتیاد به تلفن همراه را می‌توان نوعی اعتیاد تکنولوژیک^۱ دانست (لین و همکاران، ۲۰۱۴). به گفته گریفیث^۲ (۱۹۹۶)، این اعتیادها اعتیادهای رفتاری^۳ غیرشیمیایی^۴ هستند که شامل تعامل بیش از حد و مخرب بین انسان و ماشین است (گریفیث، ۱۹۹۶). اعتیاد به تلفن همراه می‌تواند باعث استرس، اختلالات خواب^۵ و علائم افسردگی شود که این موارد می‌توانند منجر به پیامدهای بسیار منفی برای سلامت روان افراد شود (تامی، هارنستام و هاگبرگ، ۲۰۱۱).

والش^۶ و همکاران (۲۰۱۰) نشان داده‌اند که نوجوانان بیش از حد به تلفن همراه خود وابسته هستند و بسیاری از آنها علائم اعتیاد رفتاری به تلفن همراه را نشان می‌دهند (والش و همکاران، ۲۰۱۰). لین^۷ و همکاران (۲۰۱۴)، از طریق تحلیل عاملی اکتشافی^۸ نشان داده‌اند که اعتیاد به گوشی هوشمند چندین جنبه مشابه با راهنمای تشخیصی و آماری اختلالات روانی^۹ در زمینه اختلالات مرتبط با مواد^{۱۰} دارد (لین و همکاران، ۲۰۱۴). چهار عامل اصلی مرتبط با اعتیاد عبارتند از: رفتار اجباری^{۱۱}، اختلال عملکردی^{۱۲}، کناره‌گیری^{۱۳} و تحمل^{۱۴} که در اعتیاد به گوشی هوشمند تمام این موارد مشاهده می‌شود. نوجوانان به شدت تحت تأثیر گوشی هوشمند قرار دارند و حتی شب‌ها در ساعات خواب از گوشی هوشمند خود جدا نمی‌شوند (کولیز، ۲۰۱۰). چنین وابستگی به گوشی هوشمند قطعاً تأثیری منفی بر رفتار اجتماعی و وضعیت و عملکرد تحصیلی آنها دارد (مویسیو، ۲۰۰۳).

- 1 Technological
- 2 Griffiths
- 3 Behavioral addictions
- 4 Non-chemical
- 5 Sleep disorders
- 6 Walsh
- 7 Lin
- 8 Exploratory factor analysis
- 9 Diagnostic and statistical manual of mental disorders, 5th edition (DSM-5)
- 10 Substance-related disorders
- 11 compulsive behaviour
- 12 functional impairment
- 13 withdrawal
- 14 tolerance

متاسفانه پژوهش‌های بسیار کمی درباره موضوع اعتیاد به گوشی هوشمند در داخل کشور انجام شده است و پس از بررسی‌ها و جستجوهای فراوان در سایت‌ها و متون علمی و تحقیقاتی، مطالعه‌ای درباره اعتیاد به گوشی هوشمند در نوجوانان و دانش‌آموزان یافت نشد. همین موضوع مقایسه این مطالعه با مطالعات دیگر را دشوار می‌سازد.

این مطالعه یک بررسی منحصربه‌فرد از پدیده‌ای مدرن است که درگیری نوجوانان را با تلفن‌های همراه برجسته می‌کند. تلفن‌های همراه ارتباطات و تعاملات میان افراد جامعه را دگرگون کرده‌اند. حتی با وجود تمام مزایای آن، استفاده نامحدود و بی‌ضابطه از این وسیله می‌تواند منجر به اثرات مخربی در کاربران شود. استفاده بیش از حد از این وسیله در نوجوانان و دانش‌آموزان در سنین پایین‌تر نیز به احتمال زیاد منجر به اعتیاد به تلفن همراه و تأثیرات منفی بر عملکرد تحصیلی در مدرسه خواهد شد.

توصیه می‌شود که مطالعات آینده باید دامنه بررسی‌ها درباره اعتیاد به گوشی هوشمند را گسترش دهند و تلاش کنند که یک مطالعه گسترده در سطح مدارس دخترانه و پسرانه در مناطق و شهرهای مختلف کشور برای تعیین میزان شیوع این مشکل و بررسی وجود رابطه بین اعتیاد به تلفن همراه و عملکرد تحصیلی را انجام دهند. جدای از آن، یک نمونه بزرگتر از جامعه و سایر اقشار و گروه‌های سنی برای تقویت بیشتر بنیه تحقیق بسیار مفید خواهد بود. همچنین پیشنهاد میشود که دانش‌آموزان در این زمینه مورد توجه بیشتری قرار گیرند و برای آنان آموزش‌هایی در زمینه مقابله با سوء استفاده مفرط از گوشی هوشمند در مدارس برگزار شود. همچنین باید جهت درمان افراد مبتلا به اعتیاد به گوشی هوشمند اقدامات و درمان‌های لازم در سطح مدرسه و منزل برنامه‌ریزی و اجرا شود. به علاوه با توجه به شیوع بالای دانش‌آموزان در معرض خطر، پیشنهاد میشود که از ظرفیت صدا و سیما استانی و ملی و همچنین تبلیغات محیطی سطح شهرها در این زمینه نهایت استفاده صورت پذیرد.

امید است نتایج این پژوهش به مسئولان کمک کند تا با شناسایی میزان شیوع اعتیاد به گوشی هوشمند در دانش‌آموزان و همچنین پیامدهای آن، اقدامات لازم در جهت درمان و به خصوص پیشگیری این اعتیاد صورت دهند.

از نقاط قوت این پژوهش می‌توان به تازه بودن موضوع پژوهش و سعی در افزایش آگاهی ما درباره اعتیاد به گوشی هوشمند در شرایطی که استفاده از گوشی هوشمند جزئی از امورات روزمره همه ما ایرانی‌ها و مخصوصاً نوجوانان شده‌اند آن هم در حالی که تحقیقات بسیار کمی هم درباره این موضوع در کشور ما انجام شده است، اشاره کرد. حجم نمونه آماری بالا و انجام پژوهش به صورت حضوری و فیزیکی، از دیگر نقاط قوت این پژوهش است. از نقاط ضعف این پژوهش هم می‌توان به استفاده از پرسشنامه اشاره کرد که ممکن است تعدادی از افراد از ارائه پاسخ‌های واقعی خودداری کرده باشند. با توجه به بدون نام بودن پرسشنامه‌ها و توضیحات پژوهشگران در هنگام اجرای پژوهش و توزیع پرسشنامه‌ها، سعی گردید که این مشکل به حداقل ممکن کاهش یابد.

تشکر و قدردانی

از تمامی دانش‌آموزان دبیرستانی مشارکت‌کننده در این مطالعه، معلمین و عوامل اجرایی مدارس محل اجرای این پژوهش و همچنین تمام کسانی که اجرای این پژوهش به هر نحوی پژوهشگران را یاری کردند نهایت تقدیر و تشکر و قدردانی می‌شود.

منابع

1. Castells, M., Fernandez-Ardevol, M., Qiu, J. L., & Sey, A. (2009). Mobile communication and society: A global perspective. Massachusetts: MIT Press.
2. Chóliz, M. (2010). Mobile phone addiction: A point of issue. *Society for the Study of Addiction*, 105(2), 373-374.
3. David, P., Kim, J. H., Brickman, J. S., Ran, W., & Curtis, C. M. (2015). Mobile phone distraction while studying. *New Media & Society*, 17(10), 1661-1679.
4. Derounian, J. G. (2017). Mobiles in class? Active learning in higher education, 1-12.
5. Dooley, E. (2015, August 11) Distracted walking: How 'petextrians' are endangering our streets. ABCNews.
6. Griffiths, M. (1996). Gambling on the Internet: A brief note. *Journal of Gambling Studies*, 12(4), 471-473.
7. Hawi, N. S., & Samaha, M. (2017). The relations among social media addiction, self-esteem and life satisfaction in university students. *Social Science Computer Review*, 35(5), 576-586.
8. Kumiko, A., & Downes, E. J. (2003). An analysis of young peoples use of and attitudes toward cell phones. *Telematics and Informatics*, 20(4), 349-364.
9. Lin, Y. H., Chang, L. R., Lee, Y. H., Tseng, H. W., Kuo, T. B., & Chen, S. H. (2014). Development and validation of the smartphone addiction inventory (SPAI). *PloS One*, 9(6), e98312.
10. Márquez, E. C., Gil, V. G., Ylla-Catalá, A., Figueras, M., Balana, M., & Naval, J. (2004). Effectiveness of an intervention to provide information to patients with hypertension as short

- text messages and reminders sent to their mobile phone (HTA-Alert). *Atencion Primaria*, 34(8), 399-405.
11. Moisis, R. J. (2003). Negative consequences of mobile phone consumption: Everyday irritations, anxieties and ambiguities in the experiences of Finnish mobile phone consumers. *ACR North American Advances*.
 12. Olofinniyi, O. E., Fashiku, C. O., Fashiku, B. C., & Owombo, P. T. (2012). Access to GSM and students' academic performance in Secondary School of Osun, Nigeria. *Online Journal of Social Sciences Research*, 1(5), 160-165.
 13. Peterson, M. (2009). Information and communication technology affects on US college students. *Cyberpsychology*, 1-15.
 14. Plant, S. (2001). On the mobile: The effects of mobile telephones on social and individual life. *Motorola*.
 15. Power, S., Taylor, C., & Horton, K. (2017). Sleepless in school? The social dimensions of young people's bedtime rest and routines. *Journal of Youth Studies*, 20(8), 945-958.
 16. Rice, R. E., Hagen, I., & Zamanzadeh, N. (2018). Media mastery: Paradoxes in college students' use of computers and mobile phones. *American Behavioral Scientist*, 62(9), 1229-1250.
 17. Seong, S. C., & Bo, K. S. (2018). Smartphone use and smartphone addiction in middle school students in Korea: Prevalance, social networking service, and game use. *Health Psychology Open*, 1-15.
 18. Subba, S. H., Mandelia, C., Pathak, V., Reddy, D., Goel, A., Tayal, A., & Nagaraj, K. (2013). Ringxiety and the mobile phone usage pattern among the students of a medical college in South India. *Journal of Clinical and Diagnostic Research (JCDR)*, 7(2), 205.
 19. Thomée, S., Härenstam, A., & Hagberg, M. (2011). Mobile phone use and stress, sleep disturbances, and symptoms of depression among young adults - A prospective cohort study. *BMC Public Health*, 11(1), 66.
 20. Twum, R. (2011). Influence of mobile phone technologies on sciences student's academic performance in selected Ghanaian university (Master's thesis, Kenyatta University). Retrieved from <http://irlibrary.ku.ac.ke/bitstream/handle/123456789/11915/Influenceof-mobile-phone-technologies-on-science-students%27-academic-performance-inselected-Ghanaian-public-universities.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
 21. Walsh, S. P., White, K. M., & Young, R. M. (2010). Needing to connect: The effect of self and others on young people's involvement with their mobile phones. *Australian Journal of Psychology*, 62(4), 194-203.